

ik hier nog enkele overwegingen geven n.a.v. hoofdstuk 7 en hoofdstuk 9. De geschiedenis van Henri Poels was mij uit Rogier bekend; zij heeft mij altijd geïntrigeerd.⁷ Van de gekwetste Wilhelmina wist ik niets; mijn lectuur van Fasseur was zover nog niet gevorderd...

Poels dus, de grote sociale voorman, maar ook de niet slechts door één bisschop uitgerangeerde exegeet. Hoofdstuk 7 gaat over de wijze waarop de Haarlemse bisschop Bottemanne – de naam is hier ominieus – omsprong met een jonge Limburgse, in Leuven bij Albin van Hoonacker op een dissertatie over de geschiedenis van de Ark des Verbonds gepromoveerde oudtestamenticus. Hem was het professoraat in zijn vakgebied op het grootseminarie te Roermond reeds toegezegd, en in afwachting daarvan doceerde hij aan een opleidingsinstituut voor religieuzen in Antwerpen. Hij had tijd voor publiceren en deed dit in *De Katholiek*, reeds vóór zijn promotie trouwens. Al eerder was hem namelijk daar de kans geboden 'zich te verdedigen tegen de critiek, door de Leidse exegeet Kusters op een van zijn vroegste publicaties geoefend'.⁸ Men late dit even tot zich doordringen: de opvolger van Kuenen die het de moeite waard vindt zijn oordeel te geven over een werkstuk van een jeugdig Leuvenaar. Die moet dus iets te melden gehad hebben!

Poels schreef dus voor *De Katholiek*, maar reeds het eerste artikel van de geplande serie, 'Belangrijkheid der geschiedenis van Israël', leidde binnen de redactie tot tweedracht, daar de Warmondse oudtestamenticus P.L. Dessens zich er niet mee kon verenigen. Wel werd het geplaatst, maar onder beding dat als het volgende artikel weer problemen zou opleveren, de zaak aan de bisschop van Haarlem zou worden voorgelegd. Dat artikel, 'De oorsprong van den Pentateuch', kwam binnen, werd door Dessens afgewezen en zo kwam Bottemanne aan zet. In een gesprek met Poels verwees hij deze overigens toch weer naar de redactie die een Salomonsoordeel velde: opname maar met de mededeling dat de redactie niet achter alles stond wat het artikel poneerde. Een luider 'neem en lees' had de auteur zich niet kunnen wensen: het artikel werd bij seminaristen en geestelijkheid het gespreksonderwerp van de dag, maar tevens steen des aanstoots. Voor- en tegenstanders lieten zich horen en zo kwam Bottemanne op het idee, een studie-commissie in te stellen tijdens welker onderzoek geen publicaties mochten plaatsvinden. Dit ging niet door; in plaats hiervan zond hij vijf stellingen naar Rome, aan de geschriften van Poels ontleend. Terzijde: een in Rome voor Jansenistisch rigorist

7. Vgl. mijn 'Een kerk in gisting', *DNK* 36 (1992) 76, een excurs over Poels in een passage over de strijd die de Pentateuch-critiek rond de vorige eeuwwisseling alom opriep. Zie voor Poels bij L.J. Rogier, *Katholieke herleving*, 's-Gravenhage [1956]. 384-390, 428-430.

8. Rogier, *Herleving*, 428. – Het register hiervan verminkt Kusters tot 'prof. Koster'. Over W.H. Kusters, zie C. Houtman, *Biografisch Lexicon voor de Geschiedenis van het Nederlands Protestantisme III*, 227-229. In dit fraaie artikel wordt Poels' promotor Van Hoonacker met ere genoemd als één van Kusters serieuze opponenten, een ongezochte steun voor De Valks stelling dat tegen het eind van de negentiende eeuw de katholieken hun achterstand in de Bijbel-studiën hadden ingelopen.